

ARNEGI 1945

ENE Beñat maitea:

Errezibitzen duzunerako igorten dizudan gutun luzexka hau segur nauzu erditurik izanena naizela, Jainkoari esker, hain amoroski sortu genuen bion fruitu kuttunaz. Medikiak dionez, ongi gaude biok osagarriz eta zu ere berdin halaxe izatea desio nizuke.

Zein izen emanen diogu? *Maddi*, neska bada, neu bezalaxe, hortan ados geunden; baina mutikotxo ateraz gero, eta ematen derauzkidan ostikoen arabera arronka botako nizuke mutil barrabas bat izanen dudala, zein? Badakizu, ongi jakin ere, zure izena arrunt maite dudala. *Beñat, Beñat*. Baina zuhaurk aitatxirena hobesten zenuen. *Joanes, Joanes*. Zer erabaki? Zein hautatu? Biok hain zaizkit laket, eta hain ditut gogoko bi ize-nok! *Beñat, Joanes...*

Hoberena ez kezkatzea izanen da, eta garaia iristen denean erabakitzea, amatxi Margaita ere hasi baitzait errepika berea ere oso pollita dela erranez. Baina baditut une honetantxe arduratzen nauten arazo inportantagoak eta horietxez mintzatu nahi nizuke.

Gerra madarikatuak, noizpait amaituko ote da, behartuta eramán zintuenean nere ondotik, -egia da ere gerrari esker ezagutu zintudala-, joan zintzaizkidan une beretik herriko gazte zenbait, Mikel aitzindari zutela gibeletik hasi zitzaizkidan mement oroz, nehoiz lasai eta bakean ez nautelarik uzten.

Badakizu, gure harremanen hasieran kontatu nizun bezala, Mikel eta oso gazte ginelarik, ia haurtxo, eta auzokide, bi amoranteren gisara beti, elkarrengandik inoiz ezin bereziz. Baina haurkeria hura zeharo ahantzi nuela aspaldi, gaztaroan sartu bezain fite, eta ja zu lehen aldiz ikusi zintudan mementotik guztiz zokoratu nuela. Badirudi, aldiz, orduz gero amodio etsiaren sukarrak zoraturik daukala Mikel.

Duela igande batzuek, ostatua jada itxita eta aspalditxo ilundua, gauerdiaren irian, zenbait lagun bildurik eta jada ardo gorri nafarrez kazkoak nahasirik zituztenean ene leihoperat bildu ziren oiñu garrasi eta irrintzinaka, errak toka, adarrak errepika, ahapaldi lizunak kantatuz, alaman etsai, boxe alu ihesi egin batek izorra ninduela eta horrelako nazkagarrikeriak zerabilzkiten irri karkailez, lapiko hotsez eta katu marruz horniturik.

Buila eta zalapartaz auzoa esnatu ondoren joaleak joaz erretiratu ziren, klon-klon-klon, noizpehinka berriro irrintzi eta oiñu higuigarri hoiek gau ilunean haizeratuz.

Erran nahi dizut zintzarrotsak egin dizkidatela eta badirudiela, zarata likits horiek aski ez dituztelarik datorren igande gauez galarrotsak pairarazi nahi dizkidatela berriro, zerbait gaiztorik egin izan banu eta ez dakit zein bekatu astunen errudun banintz bezala. Eta nere bekatu bakarra, ongixko dakizunez, zu maitatzea izan da, eta da.

Horrelako egoera tamalgarria ez nezakeen luzaro sofritu, ezta ere ostatuan zerbitzen nengoela entzuten eta ikusten nituen gazte eta zaharren komentario eta irri gaiztoak. Aita eta ama jabetu ziren ene sofrimenduez, gaur oroz isilean negar-sotinka, malkoz urturik, aritu bainintzen, azkenean betzulo ubeletan nabari zitzaidalarik eta aita bihotz gogorrekoa izan arren, joan zen amaren eskaera hanitz entzun ondoren adiskidea zuen auzapezaren-gana galdezka debekaraz zezan gau eskandala hura.

Auzapezak erantzun zion, bera ere ohitura basa haren kontra, inor iraintzearen aurka zegoela, baina zail ikusten zuela oztopatzea ekintza zatar hura usadio benetan zaharra zenez eta gaztediaren oso kostuma maitea. Bertzalde, gau-ilunean gertatzen zenez gero ezin zitekeela jakin nor ziren koplari mihi gaizto haiek. Haserrearen haserrez erantzun zion aitak. Ez bazuen debekatzen eta galerazten eskandala hura, jendarmiak deitzen hurrengo okasionean, auzitara eramane zituela galarrots egileak, baina berak honakoa ihardetsi zion:

- Erne egon adi eta ez kexa, ez baduk familia osoa kolaboratzaile bezala salatua izan dadin. Hobe hukek, beraz, ohore kontuak alde batera utzi eta duela urte batzuek Polliteniako Indianoak hemezortzi urte zituen Elixabet Hiribarnerekin ezkontzeko egin zian bezalaxe afari on batez gaztediaren isiltasuna erostea. Badakik, gainera horrelako zergak antzinako ixtorioak direla eta zail dukela aldatzea usadioa...

Damu naiz orain hori ez egin. Halere, uste dut Mikelen zoramenak eta etsiak sorrazten dion gorrotoak horrela ere ez lukeela konponketarik eta ez litzatekeela bere isiltasuna erosiko ez sos, ez arno kupela batzuez.

Aitatxi Joanes joan zitzaion ere, baina alferrik, eta azkenean ezkondu gintuan Betiri Narbaitza apez xaharrarengana jo zuen, eskatuz hurrengo igandeko Meza Nagusian, sermoiaren garaian pulpitorik salatu zezan bidegabekeria hura, baina honek ere ez zion kasurik egin. Alu madarikatua! Barka nazala Jainkoak hitzok erabiltzeagatikan baina halako amorrazioz betetzen nau gizon horren zurikeriak ez naitekeela isildu. Gero hor ibiliko da saindu itxurak eginez, elizan gora eta behera, denok dakigunean zein nolako tratuak dituen bere serora Maddalenekin. Noski, ez du deus adierazi nahi arazoaz, Mikelen osaba baita. Igandero jauna hartzera hurbiltzen natzaiolarik zazpi ahal handi egin beharrean aurkitzen naiz nere onetik ez ateratzearren, eta barkamena eskatzen diot goiko Jaunari bihotz-bihotzez.

Lehen aldiz erran nionean biok ezkontzera gindoazela, kopet ilun behatu ninduen eta zakarki galdetu zidan:

- Badakizua ezkondu denentz?

Eta baiezkoa erantzun nionean, paper agiriak neuzkala esku artean alemanez eta frantsesez itzulikatutak, mutur-etzpainak estuago eta kopeta goibelago ipini zitzaizkion.

Nik uste inbiri hutsa zela. Ezin jasan zezakeen beribilez elkarrekin egiten genituen ibilaldiak, guretzat frontera zabal-zabalik izatea, eta bere kontrabandorako itxita.

Oi zein egun ederrak ezkontza eguna eta ondorengo haiek eta zenbat aldiz gogoratzen zaizkidan!

Goizeko seiterditako Mezatan esposatu genuen elkar, baina bi oren lehenago batera eta bertzera nenbilen dena paratzen. Zu ere zein dotore zeunden goiz hartan! Gosari ttikia egin eta Nafarroan behera abiatu ginen zure beribilean. Luzaide eta Ibañeta mendatean barrena. Nola motorra gelditu eta bidertzeko loreak bilduz eskaintzen zenizkidan potez eztituz. Nola Orreagako kaperatxo liluragarriari bisita egin ondoren iritsi ginen Nafarroako hiri nagusira, Iruñeara San Fermin egunez. Larunbata zen eta karririk jendez mukuru. Katedrala ere berdin. Han zeuden beren jantzi dotoreenekin gremioak, kofradiak, apez multzo pila, militarrek, Udal etxeko agintaria auzapeza buru eta Olaetxea deitzen omen zen apezpikua. Pulpitotik sermoi luzea ari zen botatzen Don Juan Mugueta kalonjea. Irten ginenean handikan, eguzkiak gogor jotzen zuen, bero sargoria genuen eta Takonerako belardietatik ibili ginen bandak kontzertu bat ematen zuen bitartean, gero, Plaza del Castillo-n itzulinguru bat egin ondoren Europa jatetxe ederrean inoiz baino hobeto jan-edanez. Dena zen txuri-gorri egun hartan, bozkario eta irri, gazteek eskaintzen zituzten jotas deitu kanta goren artean.

Nola bertze batean, zuk aldegin baino hogeiren bat lehenago, abuztuaren hasieran Miarritzetik, kostaldeko lerroari jarraikiz, itsasoaren urdina begi ninietan, eguzkiaren ezta bizkarretan gozatuz, Donibane Lohitzune, Hendaia, eta azkenean Donostiako hondartza paregaberaino iritsi ginen, Londresko Hotelean bazkalduz. Joana eta ni, Beñat eta Ernest. Edo hobeki erran, Beñat eta biok, une haietan zuretzat bakarrik baitziren nere so eta begirada guztiak.

Eta nola Alderdi Eder zeritzan tamarindondo arbolaldi baten ingurutik paseatu genuen elkarri besotik hartuta, arratsaldean Kursaalera jauregian Von Bande, Berlingo Filarmonika zuzendariaren omenez Donostiako Orfeoia eskaini zuen musika emanaldian izan ginen. Nola geroago irteeran, dantzarien arkupetik igaro ondoren agurtu ninduen agure errespetagarriak. Nola errepikatzen nuen etengabe hark zuzendu zuen abestalde miresgarriaren kanta bat, alegia, Haendel-en Alleluya.

Haietxek bai izan zirela benetan alaitasun eta amodio sentimenduz betetako egunak! Buruan dauzkat oraino hoteleko balkoian geundela, ilunabar unean, oraindik berehala estaliko gintuen zeru izarztatu eta ilargi betea iristear, uhartea eta uhinen marru etengabea entzunez behin eta berriro kantatzen zenuela Goeth-ren poema hunkigarri huraxe:

*Vor mig den Tag, und hinter mir die Nacht.
Den Himmel uber mir, und unter mir die Wellen.
Ein Schöner Traum, indesse die Sonne entweicht!
Faust (erwachend): Bin ich denn abermals betrogen?*

Eta euskara, hainbertze maite zenuen mintzaerara itzularazi zenidan, elkarrekin kanta-tu eta ikasi artio:

*Aitzinean Eguna, eta gibelean Gaur.
Zerua nere gainean, eta nere azpian Uhinak.
Zein Amets ederra, eguzkia jaisten ari denean!
Faust (altxatuz): Berriz ote naiz ilusioen jostailua?*

Baduzuia Ernesten berri? Bisita egiten didanean Joanak ez du beste izenik ahoan, baina ez dakit, ez dakit. Hego haizearen pareko du gogo. Gaur hau du kaxkoan eta bihar bertze zerbait arras diferentea. Ez dakit nola hain ezberdin izanik hain adiskide on izan gaitzkeen.

Hemengo gazte batekin dabil aspaldi honetan jolasten. Ezagutzen duzu. Mutil jatorra da benetan, baina politika arazoetan ere oso sartuta dabil. Dominik errejenta gaztea duzu, eta ez dakit ez ote den, ahantz dezaten ni bezalaxe alaman batekin ibili izan dela eta... Graziusa emaginari esker haurra galerazi zuela, orain mehe eta fin erakusten duelarik sabela.

Herriko berri guztiez mintza nakizun eskatzen zenidan azken gutunean, eta ez dakit hala egiten ari naizen, barrenean daramadana ostikoka hasten zaidanean burua bertze ixtorioetan mulgitzen baitzait atsedean hartzeraino. Medikuak erran dit ibilaldi luzeak eman behar ditudala, baina ez da giro kanpoan negu parte honetan.

Joan den astean Mikaelenian bi urteko miga, ogi bihi kolore, adarrak goitikoa, eta joarea lepotik zeukana desagertu da. Amildegiren batean hondatu ala ohoinen batek eraman ote du? Etxekoak ez dabilta kontent eta egun pareka igaro dute mendian, goiti eta beheti bila.

Asteburuetan aitzak erosita irakurtzen ditut arreta handiz atera berri den HERRIA aldizkarian gerraren albisteak. Antza, balirudike hartzaren ixtorioa errepikatzen ari dela, honen larrua duela aspalditxo saldua baitute. Miarritze aldean alemanerazko liburu eta txartelekin meta handi bat jaso zuten eta gero su eman zioten, Espainiako Inkisizio garaian Auto de fe zeritzanak egiten zituzten eran. Badakizu ongiasko ez ditudala batere gogoko horrelako itsuskeriak, bazterretan gorrotoa hedatzeko bertzerik ez baitute balio. Zuk zenbateraino miresten eta zein nolako errespetuz zaintzen zenituen hemengo elizak, jauregiak, arte eder lanak buruan daukat hala nola hemengo baserrietako bizitza bake-tsua.

Nola dabilta kontuak zure sorteri aldean? Gerra madarikatu hau amaitu bezain laister zatozkit korrika, hemen gu biok eta familia osoak esku zabalik hartuko zaitugu eta. Halere, noizpait Mikel eta bere lagun maltzurren jokaera dela medio higuigarria gertatuko balitzaigu herri ttipi honetako bizimodua, Bordele aldean har genezake Transatlantikoa eta itsasoa iraganez Ameriketara joan. Aitaren anaia bat Arjentina aldean bizi da, eta izkribatu digunez diru puxkat bildua du, ez du seme-alabarik eta bozkarioz beterik errezibituko luke iloba maitearen senarra eta haurra bere etxalde handian.

Zure gutunaren berriën zain naukazu, egunero bizikletaz Donibane Garaziko postatik datorrenari galdetzen diodalarik ostatura sartzen denero. Nere urduritasuna eta kezka nabarmentzen baitzait, ikusten dudan bezain laister, neuk deusere erran gabe berak kontatzen dizkit gerra gorabeherak eta nola dihoazen gauzak munduan barrena, ixtorioak eta mixterioak, egiak eta gezurrak, gerra urteák gezur urte direla ere jadanik ikasia eta aski sufritua naizelarik.

Elkarrekin betirako bildu gaitzeno har ezazu nere besarkadarik xamurrena, eta goraintziak zure aita-amei, laister aitatxi eta amatxi izanen direla jakiteak poztuko dituelakoan bainago.

Zure bihotz-bihotzeko Maddi.

Arnegin, 1945eko martxoaren 29an.

PATRI URKIZU

